

«ЗДРАВІЕ» излиза три пѣти въ мѣсець: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му е за година десетъ лева въ България и двѣнайсетъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ направо до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ пощенскій записъ или бонъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ рѣдъ петитъ.

ЗДРАВІЕ

За всѣка напечатана въ «ЗДРАВІЕ» оригинална статья редакцията плаща по петъ стотинки за всѣкий рѣдъ. — За промѣняване адресътъ на спомоществатели се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтлина!

СЪДЪРЖАНИЕ: Полезнитѣ и вредни качества на медътъ. — По смъртността на легуситъ. Отъ д-ри Нв. Драгомировъ. — Нѣколко цвровити растения. Прес. П. Великиъ. — Отмѣждане на нектитъ. Отъ аптекаря Г. Кюне. — Слъсъ. — Отговори. — Обявления.

Полезнитѣ и вредни качества на медътъ.

Както е извѣстно, медътъ се събира и преработва отъ пчелитѣ, а чловѣкътъ го взема почти на готово отъ тѣхъ. Съ упоритъ трудъ пчелитѣ изсмукватъ медътъ отъ разни цвѣта и го събиратъ въ стомаха си (който е единъ видъ гуша), отъ кждѣто го изваждатъ и тургатъ въ куфинитѣ на тръвнитѣ си. Качеството на медътъ зависи, както се разбира само по себѣ си, отъ това на цвѣтята, отъ които се той събира, както и отъ възрастта на самитѣ пчели. Последното показва, че пчелитѣ не само машинално събиратъ и трупатъ медътъ, но и до нейдѣ го химически преработватъ съ помощта на съдържимото се въ стомаха имъ. Видѣ се, по тази причина много народи употребяватъ пчелитѣ за ѣденне, а въ Берберия мавритѣ считатъ пчелитѣ, заедно съ медътъ, за голѣмо лакомство. *Молниъ медъ* (mel virgineum) се нарича такъвъ, който е събранъ отъ пчели, които още не сж се размножавали; той е на всѣжждѣ въ голѣмо предпочтение. Влиянието на цвѣтята върху качеството на медътъ се показва по миризмата (ароматътъ), боята и вкусътъ му. По миризмата си особено е прочутъ медътъ, който се събира въ Крета, на гората Ида. Сърпшамскій или Кайенскій медъ, събиранъ отъ пчелитѣ, които се наричатъ *apis amal-*

thea, има червенкавъ цвѣтъ (боя); медътъ, събиранъ въ Мадагаскаръ отъ пчелитѣ *apis unicolor*, има зелена боя. Вкусътъ на меда зависи, освѣнъ отъ възрастта на пчелитѣ и качеството на цвѣтята, още и отъ способъ на събиранieto му. Медътъ, който самъ истича отъ тръвнитѣ, се счита по-вкусенъ, отъ колкото онзи, който се получава презъ стоплюване и истискване на тръвнитѣ. Това е разбранно, защото въ истисканиия медъ се съдържатъ разни нечистотии и чужди вещества, които попадатъ въ тръвнитѣ.

По сжщността си, медътъ не е нищо друго освѣнъ единъ сгѣстенъ (концентриранъ) растворъ на захарътъ съ добавка на разни растителни, миризливи, боядисани, восъкови и подобни на замѣкъ вещества. Твърдата частъ на меда прилича на захарътъ, който се намира въ гроздето, крушитѣ, сливитѣ и пр. и се нарича *грозденъ захаръ*; жидката частъ на меда обикновено се нарича *слизенъ захаръ* (Schleimzucker). Твърдата частъ на меда се отдѣли отъ жидката чрезъ добавяние на студень спиртъ (алкоолъ), който по-лесно раствори слизенния захаръ, отъ колкото гроздениия. Има и другъ способъ за раздѣленieto на послѣдния отъ слизенния захаръ, който се състои въ това, че медътъ се заварзва въ кърпа и се истискава (прицѣжда), до като истече жидката частъ. Освѣнъ това въ медътъ се намира *малнитъ*, т. е. захаръ, който не се подлага на вренне.

Чловѣкъ се е научилъ да се ползова отъ медътъ още въ дълбока древность. Нѣкои приписватъ развъжданieto на пчелитѣ и употребяването на медътъ на египтянитѣ,

други пакъ на скифитѣ и келтитѣ. Знайно е обаче, че въ Тракия твърдѣ откопѣ се ползватъ отъ пчелитѣ. Не е чудно, гдѣто гърцитѣ сж преплели развъжданieto на пчелитѣ съ мифическата си история ¹⁾. Спорѣдъ *Страбона*, вече мидийцитѣ сж употребявали медътъ, млѣкото и сиренето; тракийцитѣ сж били научени отъ *Аристееуса* да смѣсватъ медътъ съ вино отъ кастанн. Египтянитѣ сж лѣкували гърлоболнето (дифтеритѣ) съ медъ, като го смѣсвали съ мѣдъ, отъ което се предизвиква повърцание. Бащата на медицината, *Хипократъ*, на много мѣста спомянува за медътъ, като лѣчебно средство.

Знайно е, че пчеловодството съставлява единъ важенъ источникъ на богатство. Като суррогатъ (замѣстителъ) на захарътъ, медътъ е необходимъ въ всеко едно домашно стопанство; въ древностъ той замѣнявалъ захарътъ, който тогава не е билъ извѣстенъ. Употребяванъ въ малко количество, медътъ, освѣнъ хранителното си значение ²⁾, отстранява запичанieto и спомага на отдѣлянията на всичкитѣ органи. Въ Швейцария медътъ се патрива съ прѣсно кравешко масло и се намазва на хлѣбътъ; ѣде се всека сутрина съ кафе. Въ старо време отъ медътъ, смѣсенъ съ вода, сж правилн питие, което предварително се е подлагало на врение. Напитъка *медъ* („и въ голову и въ ноги бьетъ“) е билъ много распространенъ въ Россия. Сега той съставлява едно рѣдко питие и се употребява само по нѣкогажъ заедно съ вино или като лѣкарство (*hydromel*). Запазенъ на много години, напитокъка мѣдъ става по силенъ и получава една приятна мирпзма (ароматъ).

Като лѣкарство, медътъ се употребява външно и вътрѣшно. Смѣсенъ съ брашно или самъ по себѣ си, медътъ се туря на пжикитѣ (*figuisci*), които той омѣквава,

¹⁾ Древнитѣ гръцки поети сж казвали, че Юпитеръ е научилъ пчелитѣ да събиратъ медътъ, а Аристееусъ, отгладанъ въ дѣтството си отъ ниянтѣ, е распространилъ пчеловодството по земята. Другъ мифъ пакъ казва, че Мелиса, дъщеря на царя Мелисъ въ Крета, намърпила е пчеловодството; тъй като тя заедно съ сестрата си *Amalthea* сж се смѣли върху Юпитера, то послѣдния ги е преобърналъ въ пчели.

²⁾ Върху значението на захарнитѣ вещества гл. „Здравие“ т. г. стр. 30.

очиства и растворя; като добавка къмъ шалфейния чай (*fores salviae*), или къмъ стипцата и хлористия калий, медътъ се употребява за гаргара при простото гърлоболне (*angina*) и млѣчницата (*aphthae*) у дѣцата; понататъкъ, меда, смѣсенъ съ вода, се употребява за тулумби като очистително средство. Вътрѣшно медътъ (*mel despumatum*) служи като добавление на другитѣ лѣкарства — за поправянieto на вкуса имъ, или се назначава самъ по себѣ си (10—15 драма за веднажъ), като очистително средство. По-старитѣ лѣкари сж препорѣчвали и давали медътъ при гржднитѣ болѣсти, като омѣкчително, при жълтеницата, хеморроя (маясѣлтъ), привичнитѣ запичания, при камъни въ бѣбрецитѣ и мѣхуря (*д-ръ Pringle*) и други болѣсти. Въ съединение съ оцетъ (*oxymel simplex*), медътъ има и легко испотително дѣйствие.

Другия продуктъ на пчелитѣ, който се получава при добиванieto на меда, — восъкътъ, — освѣнъ гдѣто заема важна роль въ индустрията, има въ аптеката голѣмо значение за приготвяние на разни миклеми, пластири, лѣкарствени свѣщици и др. т. Въ старо време восъкътъ се е употребявалъ и вътрѣшно — при упорита диаррея (сюржонъ).

Изѣденъ въ по-голѣмо количество, медътъ причинява болѣжки въ корема и кисело уригване. Освѣнъ това меда по-нѣкогажъ бива отровенъ, което зависи отъ цвѣтята, отъ които пчелитѣ сж го събрали. Разбира се, че, при разумното пчеловодство по градинитѣ, отровнитѣ цвѣтя лесно се отстраняватъ и медътъ не може да бѣде отровителенъ. Миналата година спомѣняхме за отровния медъ, който се изнася отъ Трапезундъ ¹⁾; този медъ откопѣ е извѣстенъ по своята отровитостъ. Въ тази мѣстностъ, край черното море, растятъ рододендри (*azaea pontica*) и ниши-попадия (*stramonium*), отъ които пчелитѣ често събиратъ медътъ си. Отровянieto се показва въ главоболне, повръщание, изгубване на съзнанието и т. н. *Bley* е видѣлъ и смъртни случаи отъ отровяние съ турския медъ. Предполагатъ, че

¹⁾ „Здравие“, стр. 168.

подобни медъ е отровилъ солдатитѣ на Ксенофонта, който е описалъ този случай въ съчинението си: «Отстѣпленieto на десетъ тѣхъ хиляди войници».

0.

По смъртността на лехуситѣ ¹⁾.

Отъ д-ра Пв. Драгомировъ

въ Пловдивъ.

Въ послѣднѣ време се распръсна слухъ, че се появила нѣкаква злокачествена болѣсть по лехуситѣ, които докторитѣ наричатъ съ общо название «Послѣродилна треска» (Febris puerperalis), въ сѣщността на която се състои въ гнилостно заражение организма на лехуситѣ (септицемия). Това гнилостно заражение зависи отъ туй, че заразителната материя (микроби и проч.) се принася отъ вънъ или се образува отъ гниение въ самитѣ дѣтородни органи на родилкитѣ и послѣ постъпва чрезъ ранитѣ и язвитѣ, които постоянно се намиратъ въ казанитѣ органи слѣдъ раждането, въ кръвта на лехуситѣ, а чрезъ кръвта се разнася по цѣлий имъ организмъ и го заразява. Такова заражение организма на лехуситѣ въ много случаи води къмъ неминуема смъртъ; въ нѣкои случаи, особено гдѣто има струпани много родилки, заразата приема епидемически характеръ и убива твърдѣ много лехуси. Тѣй напр. въ 1842 год. въ Вѣнския родилень домъ отъ 3287 лехуси умрѣли 518; въ 1846 год. отъ 4010 родилки умрѣли 459; а въ 1854 год. отъ 4393 — умрѣли 400 лехуси; въ 1823 год. въ Февруарий, Мартъ и Априлъ отъ 698 родилки умрѣли 133 (т. е. 19%) и всеки два дѣня имало по три умрѣли (Шредеръ).

Наистина, презъ Февруарий и Мартъ умрѣха у насъ, доволно скоро слѣдъ раждането, 5 лехуси, които дадохъ поводъ на разни тревожни слухове. Градскитѣ лѣкари събраха всичкитѣ баби, които се занимаватъ съ бабуване въ града и имъ дадохъ съответствующитѣ за такива случаи наставления и по една рецепта за получение на дезинфективни лѣкарства, които бабитѣ се задължиха да употребяватъ при бабуването си. Бабитѣ сѣщо потвърдиха, че 5 лехуси сѣ умрѣли въ послѣднитѣ два мѣсеца и че на три отъ тѣхъ е бабувала една и сѣща баба, на която се запрети бабуването на нѣколко време. Въ сѣщото време се разнесе слухъ у насъ, че въ Станимака, градецъ недалеченъ (1¼ часъ) отъ

Пловдивъ, умрѣли до 52, а по други слухове — до 85 лехуси. Този застрашителенъ слухъ ме накара незабавно да се отнеса писмено до г. Станимакалийскій окоп. лѣкаръ, д-ръ Ловеничъ, съ запитване, да ли наистина сѣ умрѣли толкова лехуси и по каква причина? Д-ръ Ловеничъ ¹⁾ ми отговори, че наистина презъ Януарий и Февруарий умрѣли въ Станимака всичко 10 лехуси, а не повече, отъ които първата умрѣла на 14 Януарий, втората на 16-й, 3-та на 23-й, 4-та на 26 Януарий и тѣй нат.; послѣдната отъ 10-тѣхъ умрѣла на 15 Февруарий и оттогава нѣмало вече смъртни случаи. Д-ръ Ловеничъ не можалъ да опредѣли (констатира) причинитѣ за заболяването и смъртта на първата лехуса, нѣ за слѣдующитѣ той ясно забѣлѣжилъ, че болѣстьта се е предала отъ първата болна лехуса на слѣдующитѣ, т. е. заразата се разнасяла отъ бабитѣ къмъ здравитѣ родилки и се предавала чрезъ съприкосновение (per contactum). И дѣйствително, този способъ за разнасяне на заразата е най-прѣвѣи и най-обикновенний; бабитѣ и докторитѣ, както и разнитѣ инструменти, сѣ които си служатъ бабитѣ и докторитѣ въ своята акушерска практика, служатъ за главни посредници при предаването заразата на послѣродилната треска отъ една болна родилка на друга здрава. За поименното на първата послѣродилна треска въ Станимака, д-ръ Ловеничъ пита, да ли то нѣма нѣкакво отношение къмъ рожата (Erysipelas, Геленджикъ), която по-рано и даже едновременно съ послѣродилната треска сѣществувала тукъ-тамъ въ този градъ? Разбира се, че рожата може да послужи като причина за появляването на послѣродилната треска. Флегмонозната рожа често е ставала причина на послѣродилната треска; тѣй единъ английскій докторъ разказва, че двама лѣкари изслѣдовали (пицали) сѣ рѣцѣтѣ си единъ боленъ съ флегмонозна рожа и послѣ нѣколко дѣня единия и другия бабували на лехуси въ разни далечни едно отъ друго мѣста и лехуситѣ имъ заболяли отъ послѣродилна треска и умрѣли; до това време никаква послѣродилна треска въ тѣзи мѣста нѣмало. И това е твърдѣ понятно: послѣродилната треска не е нѣкоя специфическа болѣсть, която слѣдов. непременно трѣбва да зависи отъ нѣкоя специфическа зараза или илѣ. Послѣродилната треска може да се причини отъ всякаква гнилосна материя, която би дошла въ съприкосновение съ израненитѣ дѣтородни части на родилкитѣ, — било то гной отъ гнояща се нечиста рана, отъ флегмонозна повърхностъ, отъ истеченията на болнитѣ съ послѣродилна треска лехуси, отъ гнилосна трупна материя и въобще, кратко казано, материя отъ вси-

¹⁾ Молимъ проща у почитаемия ни сътрудникъ, гдѣто неводно, вслѣдствие изтрупване на материала, забѣлихме съ обнародване на горната статия, която ни е

1) Който твърдѣ много благодаря. Авт.

какви гниещи органически вещества, принесена на дѣтороднитѣ части на родилката, може да причини смъртна послѣродилна треска. Най-послѣ, послѣродилната треска може да се получи отъ частични раскъсвания и омъртвения въ дѣтороднитѣ органи на лехуситѣ, отъ загниване въ тѣхъ на послѣродилнитѣ истечения (лохии) вслѣдствие на класическа нечистота, отъ загниване на частици отъ послѣдъка, останали въ матката на родилката, отъ простудаване и спиране на истеченията и проч. Нѣкои отъ нашитѣ доморасли баби не позволяватъ на лехуситѣ си да се миятъ и промиваватъ дрѣхитѣ си и постелкитѣ си до 9 день, а други още по суевѣрни — до 40-ий день! Чудно ли е, че послѣ това лехусата може сама себе си да зарази и дѣйствително се заразява съ послѣродилна треска и да умрѣ?

Въ Пловдивъ, както казахме, сж умрѣли 5 лехуси въ послѣднитѣ два мѣсеца, отъ които на три е бабувала една и сѣща баба и, разбира се, ги е заразила една-друга, като е пренесла заразата отъ първата къмъ втората и третата. За другитѣ двѣ, които, вѣроятно, тоже сж умрѣли отъ послѣродилна треска, не можа да се констатира истинската причина на смъртта имъ. По-късното появяване на послѣродилната треска въ Пловдивъ дава поводъ да се мисли, че заразата е пренесена отъ Станимака, гдѣто тя се е появила по-рано, толкова повече, че едната отъ умрѣлитѣ (втората) е била родомъ отъ Станимака и женена въ Пловдивъ, слѣдов. тя е била въ постоянно посредствено или непосредствено сношение съ родния си градъ.

Както и да е, нѣ нѣколко смъртни случаи на родилки въ Станимака и Пловдивъ, които се преувеличиха твърдѣ много, както това бива обикновено, зададоха такъвъ страхъ на труднитѣ жени въ града ни, щото нѣкои отъ тѣхъ избѣгаха въ други градове да раждатъ. За това азъ ще си позволя да дамъ нѣкои кратки предварителни хигиенически наставления на ония мѣжне и особено трудни жени, които съ радост и нетѣрпѣние чакатъ увѣличението на своето семейство съ единъ новъ членъ. Най-напредъ нека забѣлѣжимъ, че не е никакъ чудно, че у насъ може да се появи зимно време и напстина се появява послѣродилна треска; нека си припомнимъ само, какъ лошо живѣятъ у насъ хората и не само бѣднитѣ, нѣ и богатитѣ; цѣлото семейство, отъ колкото члена и да се състон то, заедното съ котлитѣ и нѣкое куче, се гуши день и нощъ, става и ляга въ една и сѣща стая, която вслѣдствие на това постоянно е пълна съ прахъ, димъ, остатъци отъ ядене и пѣние, които гниятъ по цѣли недѣли въ долапитѣ, растуриятъ се (разлагатъ се) и пълнятъ въздухътъ въ стаята съ гниестни испарения и частици презъ цѣлата зима. Въкашенъ чловѣкъ не може да влѣзе и да остане

въ такава стая двѣ минути отъ лошата мизантропия на задушливия въздухъ въ нея. И въ такава стая, когато напре нужда, се раждатъ и дѣца! И чудно ли ще бѣде, питамъ, ако въ такава стая, пълна съ всевъзможни миазми и разваленъ въздухъ, къмъ който се прибавятъ още и гниестни испарения отъ послѣродилнитѣ истечения на родилката, — се появи послѣродилна треска и сѣтнѣ да се разнесе и по най-добритѣ къщи и по цѣлий градъ? Ето защо необходимо е, щото нашитѣ родилки или тѣхнитѣ мѣжне сами да се погрижатъ за предупреждението на болѣстѣта у себе си. Необходимо е, родилката да не ражда въ общата стая, гдѣто сѣдатъ или спятъ всички, а въ особена отдѣлна стая, която предварително трѣбва да се очисти добръ; дюшето на тая стая трѣбва да се измие и истрие хубаво, и нѣколко пѣти, и най-послѣ да се обърши съ парцалъ, намокренъ въ карболова, хлорна, сублиматна и други дезинфективни води, които убиватъ разнитѣ гнилостни микроскопически организми. Стѣнитѣ на родилната стая трѣбва да се намажатъ съ варъ или, ако това е невъзможно, да се умиятъ и обършатъ нѣколко пѣти съ парцалъ, натопенъ въ една отъ казанитѣ ей-сега дезинфективни течности; сѣщото да се направи съ вратитѣ, прозорцитѣ и таванитѣ. Въ родилната стая не трѣбва да има нищо друго, освѣнъ леглото на родилката, тоже предварително добръ дезинфекцирано вѣнъ съ всичкитѣ си принадлежности и внесено, непосредствено предъ ражданието, въ родилната стая. Послѣдната трѣбва да бѣде приготвена нѣколко дена преди ражданието и оставена празна съ напълно отворени прозорци и врати¹⁾. Стаята за раждане трѣбва да бѣде най-широката и най-високата въ цѣлата къща; тя трѣбва да бѣде и добръ освѣтена отъ слънцето. Родилката, преди да влѣзе въ родилната стая, трѣбва да се преоблѣче въ чисти прани дрѣхи, а тѣлото ѝ да се истрие съ единъ парцалъ или сунгеръ, намокренъ въ топла вода, а послѣ намокренъ въ карболова или друга дезинфективна вода. Тѣзи мѣрки взети, родилката може свободно и безопасно да ражда въ приготвената за нея родилна стая.

Ние видѣхме, че нашитѣ доморасли баби сами разнасятъ заразата на послѣродилната треска. За това необходимо е да се избѣгватъ такива баби, на които лехуситѣ недавно сж умрѣли или сж тежко болни. Ако нуждата обаче ни налага да повикаме такава баба, на която лехусата е умрѣла недавно, то необходимо е да ѝ задѣлжимъ да отиде на баня за да се измие и изкъпи хубаво и да се преоблѣче изцѣло въ други чисти дрѣхи и отъ банята да дойде право

¹⁾ За деньтъ, въ който ще настѣпи ражданието, видѣть „Здравне“ № 8, стр. 61 отъ тази година. Авт.

при новата си лехуса. Преди да изследова новата си лехуса, тя трѣбва все пакъ да се измие хубаво съ карболова или друга дезинфективна вода и да умие съ сѣщата вода отвѣнът дѣтороднитѣ части на лехусата си. Това трѣбва да прави бабата при всяко изследованіе на родилката, както го правятъ докторитѣ, когато бѣждатъ повикани при лехуситѣ. Тѣй сѣщото, слѣдъ ражданието на дѣтенцето, бабата трѣбва да се задѣлжи 2—3 пѣти въ день да мие родилката съ карболова или сублиматна вода не само отвѣнъ, нъ и вътрѣшността на дѣтороднитѣ органи съ една специална приготвена за това ширинга, която всяка баба обязательно трѣбва да има при себе си или да добне по исканіето на родилката или мажа ѝ. Всички тѣзи дребни, повидимому, нъ твърдѣ важни, работи се пренебрегаватъ у насъ и отъ лехуситѣ, и отъ бабитѣ и не трѣбва да се чудимъ, ако слѣдствията на тази небрежностъ биватъ печални за семейството на родилката. Има едно почти непреодолимо зло: то е, че нито бабитѣ, нито пакъ родилкитѣ разбиратъ употреблението и значението на дезинфективнитѣ промивания съ ширинга на лехуситѣ отдолу. Когато д-ръ Ловеничъ предложилъ на бабитѣ тѣзи мѣрки, то тѣ единогласно протестирали противъ такива мѣрки предъ градскій сѣвътъ и заявили, че освѣнъ мажнетѣ на лехуситѣ, никой другъ не може да имъ прави отдолу каквито и да било промивания! Този фактъ е твърдѣ характеренъ за нашитѣ баби-акушерки, нъ заедно съ това е и твърдѣ прискѣрбенъ. Нѣма съмнѣние, че бабитѣ не разбиратъ употреблението и значението на обезгнилванието (дезинфекция) и ако само това бѣше, то още нищо; тѣ обаче уговарятъ родилкитѣ сами да се не миятъ и на докторитѣ да се недовѣрѣватъ. Ако такива сѣ у насъ още бабитѣ, то не разбираме, защо родилкитѣ или тѣхнитѣ семейства не пригласаватъ доктори да присѣтствуватъ при ражданието? Неужели ражданието на единъ цѣлъ човѣкъ е по-лесно за родилкитѣ, отколкото изслушванието и изпълнението на единъ докторскій сѣвътъ, който на много отъ тѣхъ може да спаси живота и живота на дѣцата имъ? Неужели нашитѣ родилки ще търпятъ и слушатъ още свонтѣ глупави невѣжествени баби и ще глѣдатъ на истинската медицинска наука въ лицето на единственитѣ ѝ за сега представители — докторитѣ — тѣй тѣпо, тѣй недостойно и недовѣрчиво?

Отъ друга страна единъ страненъ български обичай много често принася вреда, а повѣкога и смъртъ на родилкитѣ и на дѣцата имъ, — това сѣ посѣщенията и честитаванията, които се правятъ на лехуситѣ слѣдъ ражданието. Не само родилнитѣ, не само всичкитѣ комшийки, приятели и парчайници, нъ повѣкога (въ малкитѣ градове) цѣлий градъ ще се провѣрви да

честитява на родилката и това се продължава цѣла недѣля, двѣ недѣли и повече. Тѣзи посѣтителки нерѣдко се явяватъ съ дѣцата си, които носятъ съ себе си играчкитѣ си, или иѣкое котенце, кученце и пр. Родилката трѣбва да приема честитаванията, да се насилва да бѣде весела и разговорчива, да отговаря на всяка «и тебѣ да се вѣрща», да става и сѣда многократно презъ деня на постелката си и това тегло се продължава отъ сутринята и до вечерята. Нѣкои суевѣрни бездѣтници, като вѣрватъ, че било нужно да се прикѣсаватъ до лехуситѣ и, ако може, да сѣднатъ наголо на дѣтското мѣсто за да могатъ да родятъ и тѣ, — киснатъ и правятъ главоболие по цѣли дни на родилкитѣ. Вслѣдствие на всячко това, родилката, която и безъ това е силно уморена отъ ражданието и отъ туй още, че тя не е спала двѣ-три нощи отъ родилнитѣ мажи и отъ страхътъ предъ ражданието, още повече се уморява и изнемошява. По причина на тѣзи крайне глупави и неумѣстни въ това време посѣщения, до вечерята на първий день или на вторий день слѣдъ ражданието на родилката, ѝ дохожда треска (огънь), слѣдъ треската се появява силно кръвотечение изъ дѣтороднитѣ ѝ органи, силни болки подъ пѣпа, които до вечерята или на другий день се распространяватъ по цѣлий коремъ, който се надува (отича). Слѣдъ иѣкой день кръвното течение изъ дѣтороднитѣ части се изтиква въ гнилостно, вонещо, появява се блюване, и температурата на лехусата се ѣзвишава до послѣденъ предѣлъ; родилката почне да блѣнува, да губи съзнанието си и най-послѣ умира. Честитаванията обаче се продължаватъ и при такава състояние на родилката. Когато докторътъ най-послѣ бѣде повиканъ при такава родилка, той обикновенно намира тамъ 10—15 и до 20 жени съ дѣцата си, които отишли да честитяватъ, и иѣкои отъ тѣхъ, за да направятъ и иѣкако добро още, растриватъ съ оцѣтъ жилиътъ на умирающата или умрѣлата вече лехуса! Докторътъ обявява, че родилката е умрѣла и си отива. Слѣдъ него излизатъ и посѣтителитѣ, като кажатъ на домашнитѣ: «ехъ, вие да сте живи, отъ Бога било писано!» Тѣзи сѣщитѣ посѣтителки отиватъ послѣ и при други нови родилки и не само занаситъ при тѣхъ заразата, нъ и разказватъ всичко подробно за болѣстѣта и смъртѣта на единъ-кой си лехуса и по този начинъ приготвяватъ почва за нови заболявания. Първото впечатление, което докторътъ получава, когато влѣзе при иѣкой лехуса въ ей-сега описаното положение, е отъ страшно-вонещий и удушливъ въздухъ въ стаята на родилката; въ такъвъ въздухъ човѣкъ едва може да диша иѣколко минути, безъ да се задуши. По моитѣ собствени наблюдения много дѣца умиратъ отъ задушение

(asphixia) въ тази външна атмосфера няколко часа слѣдъ рождението си.

Необходимо е вече да се унищожатъ у насъ тѣзи глупави посященія и честитиванія слѣдъ ражданието. На родилката трѣбва да ѝ се даде 10—15 дѣня физически и душевенъ покой за да си почине отъ ражданието, да се наспѣе и да се поправи за да може да донѣтѣто си. Новороденото дѣтенце тѣй сѣщо има абсолютна нужда отъ многодневенъ физически покой, по-неже то се нуждае отъ 20 и повече часа сънъ въ денонощие въ първитѣ дни и недѣли отъ своя новъ животъ. Освѣнъ другитѣ много пакости, глупавитѣ посятителки могатъ да принесатъ още въ стаята на лехусата всевъзможни заразители за нея и за дѣтето ѝ болѣсти, като тифъ, голѣмата шарка, лещенка, скарлатина, послѣродилна треска, лошо гърло (дифтеритъ), лоша кашлица и проч. и проч. За да се запазятъ родилката и дѣтето ѝ здрави, при тѣхъ не трѣбва да влиза никой другъ, освѣнъ бабата, докторътъ (ако има нужда) и 1 или 2 члена отъ семейството ѝ; никой повече до двѣ недѣли слѣдъ ражданието не трѣбва да престапва прага на родилката. Само при такива условия смъртността на родилкитѣ и дѣцата нѣмъ ще се намали до послѣдний минимумъ.

Ние видѣхме горѣ, че въ миналитѣ времена бивали доволно силни епидемии по лехуситѣ и то не само въ родилнитѣ домове, нѣ и въ частни къщи и че процентътъ на смъртността въ първитѣ достигалъ 19 на 100. Въ сегашно време, когато почнало строго да прилагатъ обезгниливанieto (дезинфекцията) при родилкитѣ, както въ частнитѣ къщи, тѣй и въ родилнитѣ заведения, процентътъ на смъртността между лехуситѣ падналъ до 0,7 въ частнитѣ къщи, а въ родилнитѣ домове — до 3,86%; въ 1885 г. въ нѣкои родилни домове въ Россія, гдѣто дезинфекцията се прилага твърдѣ строго, процентътъ на смъртността въ тѣхъ е падналъ до 0,48! („Врачъ“, № 10.) Такава е силата на чистотата, миеніята и дезинфекцията! А между това нашитѣ родилки и още повече тѣхнитѣ акушерки тѣпо се отказватъ отъ миеніето до 9 дѣнь и грубо отхвърлятъ съвѣтитѣ на докторитѣ, като мислятъ, че само мѣжнитѣ на лехуситѣ иматъ право да ги промиватъ отдолу!

Нѣколко цѣровити растения.

Прев. Нв. Великииъ.

Всѣкога не цѣвти веселие въ занимањята на една добра ступанка; по нѣкога тя е прину-дена да прекарва млъчнотин, да вика на помощъ своитѣ познания, до пристиганіето на доктора, за да изпълне прилично длъжността си и подкрѣпи тѣжитѣ и лошитѣ мисли, които

ненадѣйно сѣ я сполѣтили. Нѣ ако има занимание тѣжно и трудно, а въ сѣщето време приятно, то е събираніето на тѣзи растения, нарѣчени цѣровити, които правятъ въ случай на болѣстъ, значителни услуги. Съ това ползата се съединява съ приятността.

Една добра ступанка трѣбва да надзирава цѣвтеніето на цѣровититѣ растения, за да се възползува отъ тѣхъ. Събираніето на цѣровититѣ растения, по възможностъ, трѣбва да се подновява въ всѣка година. Трѣбва да се берѣтъ цѣвтоветѣ въ чистѣ ясенъ дѣнь, тутакси слѣдъ премахваніето на росата и да се очистватъ отъ всички други растения, които въ време на събираніето имъ се придружаватъ. Слѣдъ обиранието на цѣвтоветѣ, трѣбва да се сушатъ на сѣнка, а не на слънце. Да се простиратъ въ една рашетка и се гудятъ на едно мѣсто сухо и провѣтриво, да се нагледватъ отъ време на време и да се преобръщатъ, до гдѣто съвършено изсъхнатъ. И друго не трѣбва, освѣнъ да се приберѣтъ въ торбички отъ книги съ своя надписъ на всѣка, или, по добръ, да се държатъ тѣзи растения въ котини отъ теникни. Тогава въ къщата ще има подъ ръка отъ какво да си приготви въ нужно време нѣкое цѣровито пиѣе, препорѣчано отъ доктора.

Ето сѣ нѣкои отъ по главнитѣ цѣровити растения:

Царски скиптръ (flores verbasci). Това растение се употрѣблява често при настинка, за омекчение въ гърдитѣ и при възпаление на гърлото. Ето и направата му: хвърля се до двѣ щипки съ прѣсти отъ листитѣ и цѣвтитѣ му въ една литра възвряла вода и тутакси се оттегли отъ огънѣтъ.

Лай-лай кучица (flores chamomillae). Цѣвтитѣ на това полезно растение, възврено въ вода, е добръ при нервически състояния и за слабостъ въ стомаха¹⁾. Приготвя се съ написване 15 или 20 цѣвтове въ една литра топла вода.

Златохиландникъ (herba centaurei minoris) е едно растение засилително и едно отъ добритѣ цѣрове за трѣска (? Р.) 25 или 30 грамма е доволно за една литра вода²⁾.

Горчивка (radix gentianae). Коренѣтъ на това растение се употрѣблява въ възваряване отъ 15 до 30 грамма за една литра вода. Горчивката се предписва при лошево смѣланіе, желтеница, живиница и глисти.

¹⁾ Лай-лай кучка се употрѣблява още при разни болѣсти у женитѣ и за по-лесното мѣсячно очистване. Р.

²⁾ Златохиландникъ, обикновено се употрѣблява като градинъ чай. Р.

Слъзътъ (*radix althaeae*)¹⁾ е растение възсладо; употребяватъ се често не само неговитъ цвѣта, нъ също така и неговитъ корени. За едно варение може да се гуди три или четири щипки отъ цвѣтътъ му въ една литра вода, а за едно възварение 40 или 50 грам. отъ неговитъ корени²⁾.

Цвѣтътъ отъ бъзе (*flores sambuci*) докарва потъ и благоприятства за изхвърляние на хрѣкитъ. За едно възваряване е доволно 4 грамма за една литра вода. Този цвѣтъ е добъръ тоже (? Р.) срѣщо неотколѣшни възпаления и може да се употребява като чай въ време на баня.

Цвѣтътъ отъ липата (*flores tiliae*). За едно възварение се взема 3 до 4 грамма за една литра вода; е превъсходно при нервически болѣсти, главоболие и трудно смилане. Цвѣтътъ на старитъ липи е повече ароматиченъ, отъ колкото на младитъ липи³⁾.

Пиолетовъ цвѣтъ (*herba violae tricoloris*) се употребява въ възваряване и състави едно добро расхладително грѣдно питие (? Р.). Смѣсва се често съ цвѣтътъ на слѣзътъ, царския скипъръ и бѣлокопитника⁴⁾.

Бѣлокопитникъ (*folia farfarae*) или магарешка стапка е растение много добръ познато на аптекаритъ. Едно варение отъ неговитъ цвѣтове, също и отъ листитъ му е твърдъ добро за хрѣпотница, за кашлица и за гърдоболіе. Двѣ или три щипки за една литра вода.

Листовецъ на земния цвѣтникъ, както и цвѣтътъ му, се препорѣчватъ при бѣлодробенъ катарръ (? Р.)

Трѣбва още да се приготвятъ въ прилично време цвѣтове отъ кремъкъ и звѣробой; листове отъ портокалъ и отъ орѣхъ; корени отъ трѣскотъ, отъ слѣзъ, сладкия коренъ и горчивка, пшени отъ боръ, главитъ отъ бѣлъ макъ; зърна отъ ленъ, хардалъ и анасонъ; напоследѣкъ, опашкитъ отъ череша и семето отъ дюли. Тѣзи семена, покиснати въ вода, даватъ една превъсходна течностъ за превързване на раздразненитъ рани; тѣ могатъ също да послужатъ за изглаждане на космитъ⁵⁾.

¹⁾ Това растение има различни наименования. Така напримѣръ, нѣкадъ е познато подъ името камилка, нѣкадъ — пампулякъ, а нѣкадъ малага и кой знай колко още други названия то има. Това, нислимъ, е една голѣма неразбория, отъ която не може човѣкъ да се ползува отъ нѣкое растение, което е препорѣчано за полезно.

²⁾ Употребява се при кашлицата и успокоява раздразненія въ дихателнитъ органи.

³⁾ Повече се употребява като испотително средство и се приготвя като чай.

⁴⁾ На тази трѣва сж приписвали кръвоочистителни свойства и я назначавали при разни силни у дѣцата. Приготвя се като чай.

⁵⁾ Изъ «Savoir-vivre».

Отгледване на нектитъ.

Отъ аптекаръ Г. Кюне¹⁾.

Хубавата рѣка принадлежи, безъ съмнѣние, къмъ качества на женската, както и на мъжската красота. Рѣката играе въ исторіята на поезията и любовта голѣма роль; за нея ний имаме най-разновидни опредѣления; така ний казваме — отворена, силна, щастлива, яба, прилежна, желѣзна, нервическа рѣка; единъ прочутъ ученъ, профессоръ Карусъ, е написалъ една твърдъ интересна книга върху «Физиология на рѣката». Най-голѣмото щастие ний намираме въ подарѣка на «рѣката и сърдцето». Безукорителната чепичка и хубавата рѣка опредѣлятъ истинно-хубавата жена.

Но рѣката само тогава отговаря на горнитъ качества, когато нектитъ ѝ сж чисти, равни и лѣскави. А това се постига само чрезъ косметическото ѝ отгледване.

Епителалнитъ клѣточки — като съставнитъ части на нектъта и на кожата въобще — чрезъ образуването си, правятъ нектътътъ дебелъ, не равенъ и не прозраченъ. Французитъ, за отбѣгване на това състояние, употребяватъ прахътъ «poudre pour les ongles», а англичанитъ — «nail powder»; и двата тѣзи прахове съдържатъ едно и също вещество, съ което се дава люстра и на жибний кокалъ. Но тѣзи прахове, които французитъ и англичанитъ употребяватъ всѣкидневно, даже по нѣколко пѣти на день, пречѣтъ на нектитъ бързо да растѣтъ; трѣбва да се забѣлѣжи, впрочемъ, че нѣмския прахъ «за полиране на нектитъ», който дѣйствува по-умѣренно, е за предпочитане. Той се употребява отначало, въ продължение на три-четири дена, по веднажъ на день, а подиръ това веднажъ — два пѣти въ седмицата. Но преди употребяването му изисква се внимателно измиване на нектитъ съ сапунъ, така щото да не остава върху тѣхъ ни най-малка нечистота. Слѣдъ измиваніето нмъ (на нектитъ), тѣ се посипватъ съ горѣспомѣнатия прахъ и се истриватъ съ мекка кожа.

Другитъ правила за правилното отгледване на нектитъ сж:

1) Нектитъ да се рѣжѣтъ съ остри ножици всѣки осемъ дена, което съдѣйствува на порастването нмъ; формата нмъ да бѣде полукрунна, паралелно съ краищата на прѣститъ; нектитъ не трѣбва да се рѣжѣтъ ниско (малкия прѣстъ, à la Molière, да има най-голѣмъ нектътъ).

2) Острѣтъ краища на рѣзиннитъ нектъти да се изравняватъ съ малка пилѣчка.

3) Кожицата, която се има въ основанието

¹⁾ Изъ книгата му: «Rathgeber für Kosmetik.»

на некътътъ (съ бълата луна), трѣбва по-често и предпазливо да се по-натиска на долу съ нѣкой тѣпъ предметъ.

4) Нектитъ на краката не трѣбва да се рѣжътъ въ видъ на половина луна, защото въ такъвъ случай тѣ лесно зарастватъ и образуватъ възпаления въ прѣститѣ; напротивъ, тѣ трѣбва да се рѣжътъ равно или, още по-добрѣ, малко издѣлбочени въ средата.

С М Ъ С Ъ.

≡ Проф. Graily Hewitt напълно сподѣля мнѣнието, че силното стягане у женитѣ прѣтиска матицата на долу и играе важна роль въ произвожданieto искривявания на матицата. — Редакторътъ на в. «Врачъ», проф. В. А. Манассеинъ, отколѣ вече води статистика на подвижнитѣ бѣбреци въ свързка съ носенето на корсетитѣ и може съ доста голѣми цифри да потвърди извѣстното мнѣние, че тази болѣстъ (подвижнитѣ бѣбреци) много по-често се срѣща у женитѣ, които носятъ корсети, отъ колкото у онѣзи, които не ги носятъ. («Врачъ», 1887, № 8.)

≡ Д-ръ Сагамап обръща внимание върху медътъ отъ дивитѣ черни пчели, които се водятъ въ Tasmanî по ейкаиптовитѣ дърва (eucalypti gigantei). Този медъ съдържа продукти на тѣзи дървета и, по мнѣнието на д-ра Сагамап, би ималъ голѣмо значение при лѣкуването на болѣститѣ въ грѣклания, бѣлия дробъ, сърдцето и живеницата.

ОТГОВОРИ.

Г-жа А. Г., Варна. Получихме пратения Ви 10-я брой на в. «Здравие» обратно, съ надписъ: „retour“, отъ което заключихме, че не искате да получавате вѣстника ни. Твърдѣ добрѣ, но не трѣбваше да повърнете и първитѣ деветъ броя, а заедно съ тѣхъ и всичкитѣ броеве за миналата година, за която и до сега още не сте платили?!

ОБЯВЛЕНИЯ.

Останалитѣ въ редакцията екземпляри

на вѣстникъ

„З Д Р А В И Е“

се продаватъ: 1885 г. (подвързани) и 1886 г. (съ книжката «Върху сифилисътъ») по седемъ лева за годината, съ испращанieto.

ДЕТРИТЪ и ЛИМФА,

(материя за предпазителното присаждане на шарката)

приготвени отъ доктора Окса,

се продаватъ въ редакцията на в. «Здравие» по слѣдующитѣ цѣни:

1 шише детритъ (за 20 дѣца) . . лева 5
1 перо „ (за 5 « » 2
1 трѣбица лимфа левъ 1

За разноски по испращанieto се прибавятъ 50 стотинки. 3—3

ПОКАНА.

Редакцията на научното списание «Народенъ Учителъ» започва отъ 1 Априлий 1887 г. петъ-годишното си издаване и при това умолява почитаемата публика за спомоществование на списанието. Списанието ще излиза рѣдовно всѣки мѣсецъ единъ пѣтъ на 32 страници отъ голѣмъ форматъ и ще се занимава съ научни, за народа полѣзни предмѣти. Въ книжкитѣ ще бѣждѣтъ изложени тази година твърдѣ интересни и популярно написани статийки по всичкитѣ клонове на съврѣменната наука. — Редакцията ще издава за напрѣдъ сама списанието си и за това умолява почитаемата публика да испраща порѣжкитѣ си направо до редактора Др. Валтеръ въ гр. Руссе. Цѣната на списанието е 7 лева за година. Всички г-да, които внесѣтъ спомоществованията си до 1 Май т. г., ще получатъ съ 8-та книжка, като подарѣкъ интересната книга: „Българскитѣ Смутове“ отъ А. фонъ Хуна, която сама струва по-много отъ 5 лева. Списанието може да се абонира и чрезъ Софийската и Руссенската телеграфо-пощенски станции.

Съ почитание:

Редакцията.

Продължава се подписката

за абониране на вѣстникъ

„З Д Р А В И Е“

презъ 1887 година.

III. година. Излиза въ г. Варна, 3 пѣти въ мѣсеца.

Всичкитѣ абонати, които предплатятъ за цѣлата година, ще получатъ, като подарѣкъ, по единъ термометръ.

Цѣната за година е десетъ лева. Допуща се предплата и за ½ година, но подарѣкъ се испраща слѣдъ получаванieto на втората половина отъ абонамента. За ученицитѣ и долнитѣ воински чинове цѣната се намалява до осемъ лева за годината съ подарѣкъ. Порѣжки безъ предплата не се приематъ въ внимание.